

AZ ANGOLSZÁSZ INVÁZIÓ

LEGUTÓBBI — júliusi számunkban megjelent — beszámolóink óta megtörtént a Szovjetunió által két év óta követelt és az angolszász közvélemény jelentős része által sürgetett döntő lépés az európai második arcvonal megalakítására: angolszász földi haderők Tuniszból és Máltából áthajóztak Szicíliába, ezt elfoglalták, majd az angol 8. hadsereg részei átkeltek Kalábriába, amit nyomon követett az olasz fegyverletétel, ezt pedig az amerikai 5. hadsereg kihajóztása a salerno-i és nápolyi öbölben, az angol 8. hadsereg zömének partraszállása Tarentóban. A németek se maradtak tétlenek. Még a Szicíliai harcok idejében július végén német hadosztályok benyomultak Olaszország északi részébe, majd más csapatok megszállták Közép-Olaszország nagyobb városait s köztük Rómát és Nápolyt is. Horvát és német csapatok szállták meg Dalmáciát, német csapatok Albániát és Görögországnak eddig olasz megszállás alatt volt részeit, valamint a Dodekanezoszt.

Élesen kidomborodnak előttünk ezek a háború sorsát erősen befolyásoló események, de nem ismerjük minden történésháttérét és nem tudjuk, hogy milyen nagy e pillanatban az olasz földön tartózkodó német haderő. Ezért következő fejtegetéseink több esetben is bizonytalan alapra támaszkodnak. Mégis kísérletet teszünk a változott helyzetből eredő valószínűségek és lehetőségek vázolására.

Kezdjük azzal, hogy Tunisz elfoglalása után nem volt bizonyos, hogy az ott felszabaduló igen jelentékeny — többszázezer főnyi — angolszász haderő merre veszi útját, de a legnagyobb valószínűség mellett szólt, hogy Szicília ellen fordul. Ez volt a leggyorsabban és aránylag a legkevésbé kockázatos hajóúttal elérhető ellenséges terület. De éppen ezért feltételezhető a távolról szemlélő, hogy a támadó nagyban és egészben hasonló erejű védőbe — nagyobb részben olasz, kisebb részben német csapatba — fog ütközni és így Szicília szigetén hosszan tartó harcokra kerül a sor. A tartós védelemre szükséges erő olasz részen rendelkezésre is állhatott volna.

Az olasz haderőt a háborúval állandóan számító Mussolini-uralom erősen kifejlesztette. A haderő békelelétszáma túlhaladta a 700.000 főt, amiben a földi rész közel 600.000, a hadi tengerészet 70.000, a légiflotta 32.000 fővel részesedett. A kiképzett tartalék létszámát Mussolini 1938-ban 8 millió főben adta meg. A fiatalabb évfolyamokból (21—39 évesekből) alakult, 51 gyalog, 5 alpesi, 5 gyors és 3 páncélos hadosztály erejű tábori hadsereg mozgósított állapotban 3½ millió főre volt becsülhető. Az olasz külpolitika erre a jelentékeny hadseregre, mintegy 4000 repülőgépre és erős, korszerű hajóhadra (8 csatahajó, 34 cirkáló, 62 romboló, 73 torpedócsónak, több mint 100 búvárnaszád, mintegy 70 gyorsnaszád) támaszkodott, mikor 1940 nyarán a háborúba való beavatkozás mellett döntött, nyilván abban a reményben, hogy az rövidesen véget ér.

A háború azonban az olasz külpolitika várakozása ellenére évekig elhúzódott, anélkül hogy közeli végét látni lehetett volna. Az olasz haderő bizonyos kezdeti sikerek után sok balsikert volt kénytelen elkönyvelni. Közben 1943 nyarának végéig — érzékeny veszteséget is szenvedett. Több mint 200.000 katonája odamaradt — túlnyomórészt mint fogoly — Kelet-afrikában; jó néhány százezer főt — és ennek is túlnyomórészt mint foglyot — elhasználtak az északafrikai hadműveletek; igen súlyos áldozatokkal járt a Földközi tengeren az angol hajóhad ellen viselt tengeri háború is. Az emberveszteséget azonban pótolhatták a három év alatt sor alá kerülő újoncok (egy évfolyam fegyveres szolgálatra alkalmas ifjai a 200.000 fő körül mozognak). Ilyenformán Tunisznak folyó év nyarán történt kiűritése után még rendelkezésre állhatott egy körülbelül 3 millió főt számláló tábori hadsereg, amelyből Szardínia, Dalmácia, Albánia és a Dodekanezosz védőrsé-

gének, aztán Korzika, a délfrancia part és a balkáni meghódított területek megszállására alkalmazott erőknél, valamint egy központi tartaléknak leszámítása után kellett volna maradni egy olyan többszáz ezer főnyi hadseregnek, amely emberi számítás szerint Szicília megvédését huzamosabb időre biztosíthatta.

Az események azonban egészen másként fejlődtek. Az angolszász partraszállást a védelem nem tudta megakadályozni, sőt még késleltetni sem, holott e célból az egész olasz hajóhad és légiflotta legelszántabb bevetésétől, de még elvesztésétől sem lett volna szabad visszariadni. Az angolszászok 38 nap alatt leküzdötték a védők ellenállását és elfoglalták ezt az Olaszország számszerű hadviselési erejének kerekén $1/10$ részét jelentő gazdag, nagy szigetet. A védelem súlya az ott levő néhány német hadosztály vállain nyugodott, az olasz erők ekkor már igen lanyhán viselkedtek s ezerszámra adták meg magukat. De még mielőtt a védelem a szigetet kiürítette volna, megbukott a faszizmus. Tulajdonképpen csak akkor szerzett a világ tudomást arról, hogy az eddigi balsikerek és eredménytelen erőfeszítések hatása alatt nemcsak a szigetet védelmező olasz hadsereg, hanem az egész ország hadviselő ereje helyrehozhatatlanul megrendült állapotba zuhant. A távolról szemlélő addig nem érzékelhette, hogy az olasz haderő igen nagy része már megúnta ezt a kedvezőtlen irányba terelődő és túlhosszúra nyúló háborút és hogy az egész olasz nemzet háborús akaratát megtörték a vesztett csaták, az afrikai birtokoknak angol kézre kerülése, főleg pedig az olasz nagy városok ellen intézett rendkívül súlyos légi támadások. A külföld csak Palermo váratlanul gyors eleste után kezdte gyanítani, hogy bajok vannak az ellenálló erő körül.

A hadtörténetírásra hárul annak a megállapítása, hogy az olasz harci akarat megtörésében melyik körülmény és tényező milyen arányban részesedett, főleg milyen szerepe volt ebben a faszizmusnak, továbbá, hogy az olasz hadvezetés miért nem védelmezte Sziciliát nagyobb haderővel és hogy miért adott külső területek megszállására erején felül csapatokat, aztán, hogy a fasiszta nagytanács miként ítélte meg részleteiben is a hadihelyzetet, mikor Mussolini ellen foglalt állást. Különösen tanulságos lesz az, hogy a lelkerők megroppanását mennyiben idézte elő a háttország légi bombázása és hogy bevált-e a gyakorlatban az az elmélet, amely szerint a háború légi úton is eldönthető. Itt említjük meg azt a különös véletlent, hogy ez az elmélet éppen egy olasz tábornoktól származik. Egyébként Badoglio tábornagnak a fegyverszünet kérését megalapozó irata a légitámadások hatását ekként jellemzi: „... az ellenség elpusztította... Itália legnagyobb városait Milánótól Palmóiig. Ipara megbénult. Közlekedési hálózata ... felborult.

Az angolszászok eddigi hadműveleteinél eddig különösen figyelmet érdemel az emberélettel való takarékoskodás, az alapos methodikus előkészítés, haditerveikből a kockázat legmesszebbmenő kikapcsolása, a lehető biztosra menés. A közölt veszteségi adatok szerint mind Szicília, mind Tunisz elfoglalása feltűnően kevés vérbe került. Még kevesebb áldozatot kívánt a Kalabriába való áthajózás, bár lehet, hogy az olasz kormány éppen erre az áthajózásra várt, hogy aláírja a fegyverszüneti megállapodást. Figyelemreméltó az is, hogy az olasz fegyverletétel után Eisenhower amerikai tábornok egészen szokatlan hadicsellel élt. A szeptember 3-án aláírt fegyverszünetet csak 8-án engedte életbe léptetni és közhírré tétetni, vagyis mikor az amerikai 5. hadsereg a nápolyi és salernói öbölben már megkezdte a kihajózást. Így akarta ellenfelét megtéveszteni. Az angolszász légi haderő még szeptember 5-éig támadta az olasz közlekedési hálózatot, tehát az aláírt fegyverszüneti megállapodás után, az olasz hadvezetés hozzájárulásával folytatta az ellenségeskedést. Megjegyzendő azonban, hogy a megtévesztés nem sikerült. A német had-

vezetés gyanút fogott és ezért felkészült minden eshetőségre. Így történt, hogy a salernói és a nápolyi öbölben kihajózó amerikai 5. hadsereg védelemre csoportosuló és heves ellentámadásokra lendülő német csapatokba ütközött, ami átmenetileg veszélyes helyzetet teremtett a partra szálltak részére.

Közbevetjük itt, hogy Szicília elfoglalása annyiban nem fedte az invázió fogalmát, hogy a német hadvezetés ezt a szigetet „előtérállásnak“ minősítette, vagyis olyan állásnak, amelynek tartását a várharcban a haditudomány csak ideiglenesen, az ellenség előnyomulásának késleltetése céljából kívánja. Emlékeztetünk itt arra, hogy az első világháborúban Przemysl várának honvéd védőrsége több ilyen előtérállást védelmezett. Przemysl várának legnagyobbbrészt elavult erővonala ugyanis olyan közel feküdt a városhoz, hogy azt és a San hídjait az orosz tüzérség lőhette volna. A várnak ezt a fogyatékoságát megszüntetendő, a várparancsnokság rögtön a háború kitörése után a délnyugati erődök előtt 2—3 km-re egy 10 km hosszú előtérállást létesített. Majd ilyenek épültek az erődvonaltól néhány déli, északi és északnyugati érődé előtt. A vár védőrségének a körülzáró ellenséggel vívott harcai ezekben az állásokban zajlottak le. Európa várának is vannak előtérállásai. Ilyeneknek tekinthetők Norvégia, sőt az olasz félsziget is. Az utóbbit illetően majd csak ezután dől el, hogy az-e, vagyis mikor kiderül, hogy a Salerno és Nápoly körzetében kihajózott amerikai 5. hadsereg ellen intézett és ezt máris válságos helyzetet teremtő ellentámadásnak mi volt a végső célja: az olasz félszigetnek az ellenségtől való megtisztítása vagy pedig csak időnyerésért vívott harc és egyben az angol 8. hadsereg ellen alkalmazott német utóvédnek Nápoly felé való visszavonulásának biztosítása?

Az olasz félszigetnek az angolszászoktól való megtisztítása kecsesgató, de nehéz feladat. Vájjon képes-e ennek megoldására a sok más irányban lekötött német haderő? Az angolszász invázió kezdetén mindenesetre már jelentős német erők voltak Kalábriában (amelyek Szicíliáról kerültek oda), aztán Nápolyban és Róma közelében, más német erők Mussolini lemondása után megszállták Észak-Olaszországot. Egyáltalában minden előkészület megtörtént német részről, hogy pótolassák az olasz haderő kiesése okozta erőhiányt. A német erőcsoportosítás a papírforma szerint lehetőséget nyújtana a német erőknek belátható időn belül nagyarányú, egészen Dél-Olaszország partjáig kiterjedő ellentámadáshoz való összefogására. De nem ismerjük annyira az erő és közlekedési viszonyokat, valamint az esetleges olasz szabotázs késleltető hatását, hogy megítélhessük: volna-e egy ilyen hadműveletnek reménye sikerre? Hasonlóan nem tudhatjuk, hogy a német erők — ha védelemre szorítkoznak — melyik vonalban fognak erre véglegesen berendezkedni: Nápoly—Foggia vonalában, Róma magasságában, a Pó medencéjét délről kísérő hegységben, vagy tovább északra? így csak arra a feltevésre támaszkodhatunk, hogy az angolszászok múlt év novembere óta nem bocsátkoznak kellő személyi és anyagi túlerő nélkül nagyobb hadműveletbe és hogy az adott esetben is képesek nagy túlerővel fellépni.

Az olasz félszigeten partraszállt két hadseregen (angol 8. és amerikai 5.) felül még valahol a közelben kell lenni a Szicíliában szereplő angol 1. és amerikai 7. hadseregnek, aztán az északafrikai francia hadseregnek (amelyből egy hadosztály résztvett a szicíliai harcokban); ezenfelül az olasz félszigeten alkalmazhatók — ha ott szükség van rájuk — a közelkeleti angolszász haderők és a hozzájuk beosztott lengyel, görög és belga kötelékek. Ezek az erők minden valószínűség szerint elégségesek ahhoz, hogy az angolszász hadvezetés végül is megállítsa az itáliai német haderők ellentámadását. Az angolszász terv első része bizonyára Itália középső részének megszállására irányul, hogy aztán annak északi határán, nagyban a Génua-Rimini vonalban elképzelhető német állásokkal szemben kialakítsa az „európai második arcvonalt.“

Később még az is szóba jöhetne, hogy felhasználja az olasz földet ugródeszka gyanánt a Balkánra — az Adrián keresztül — való betörésre.

Bizonyos körülmények ugyanis valószínűsítik az események ilyen fejlődési lehetőségét.

A kölcsönös erőviszonyt Olaszország fegyverletétele természetesen eltolta a szövetségesek javára. Ha az utóbbi időben már nem is jelentett az olasz haderő az arcvonalban komoly értéket, de mint megszálló csapat már egyszerű jelenlétével fogva is megfelelt. Ebből ered, hogy itt is, ott is pótolni kell — a magasabb német minőségnek megfelelően csökkentett mennyiségben. Így tehát legalábbis egyelőre nem valószínű, hogy a keleti arcvonalon a számbeli szovjet túlerő támadó hadművelete által lekötött, aztán a Dél- és Észak-Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában, Dániában, továbbá a Balkánon, sőt még Norvégiában is lehetséges angolszász partraszállás miatt helyhez rögzített, végül a német uralom vagy megszállás alá került óriási területek lakosságának fékentartásához is szükséges német haderőből a vezetés az olaszországi hadszíntér számára olyan nagy hányadot (több hadsereget) tudjon felszabadítani, amennyi az ott kihajózott és még kihajózandó szövetséges hadseregek visszavetésére intézendő ellentámadáshoz volna szükséges. Számításba kell venni itt a szövetséges haderőnek nemcsak számbeli, hanem hadianyagbeli fölényét is, amit német részről többször is hangsúlyoztak. Az erőviszonyokban ez a múlt év végén bekövetkezett, illetve érezhetővé vált eltolódás a német hadvezetést tudvalevőleg arra az elhatározásra bírta, hogy áttérjen a hadászati védelemre. Majd a folyó év elején különleges rendszabályokat léptetett életbe, hogy újabb hadosztályok megszervezése céljából a néperőt az eddigénél jobban igénybe vehesse.

Egyébként az általános néperő — mindkét oldalon csak a nagyhatalmakat (Németország, Japán az egyik oldalon, Anglia, Egyesült Államok, Szovjetunió, Kína a másik oldalon) számítva — 1:6 volna a szövetségesek javára. Ezt az arányt a tengely javára eltolja az, hogy csapatai óriási területeket hódítottak meg és így ezeknek lakosságát a szövetségesek a maguk hadviselési céljaira nem vehetik igénybe. Azt is számításba kell venni, hogy Németország jobban kihasználja néperezését, mint az angolszász hatalmak és hogy a Szovjetunió eddig aránytalanul nagyobb veszteséget szenvedett, mint Németország. Viszont a meghódított területek elégedetlen elemeinek (guerillák, partizánok, szabotálók) megfékezése jelentős német erőket köt le. Mindezek számbavételével az erőarány 1:4 vagy 1:3 lehet a szövetségesek javára. Nagy — többszörös — túlerő van tehát a szövetségesek oldalán.

Az előadottakból következik, hogy az angolszászok valahol Itáliában képesek lesznek az európai második arcvonal megalakítására. Hogy ez nem fog sémán megvalósulni, mutatta az amerikai 5. hadsereg átmenetileg válságos helyzete. Az angolszász világ a partraszállás pillanatában talán már azt hitte, hogy ezután feltartóztathatatlanság előnyomulás következik. A józan megfontolás azonban nem nyújt ilyen csábító képet. Az angolszász hadművelet első célja nem lehetett más, mint hogy nagy német erőket vonjon magára és ezzel megkönnyítse a szovjet arcvonal helyzetét, valamint, hogy megalapozza a más irányban végrehajtandó kihajózásokat.

Az már tény, hogy az angolszász partraszállás megérlelte Olaszország fegyverletételei szándékát és nagy német erőket vont az olasz félszigetre, amit nagyon érzékenyen tapasztalt az amerikai 5. hadsereg. Mondják, hogy Olaszországban a keleti arcvonalról elvont német csapatok is volnának. A második arcvonal további célja a lehetőség megteremtése volna a német harci erő fokozatos elhasználásához; a számítás az, hogy egyenlő vagy nem túlságosan aránytalan elhasználódás esetén a német erő hamarabb merülne ki, mint az angolszász. Csak ha ez bekövetkezik, lehet szó másról is.

A szövetségeseknek most az fontos, hogy a háború kitörése óta szervezett hadseregekben felhalmozott s eddig nagyobbrészt még parlagon heverő harci erőt valahogyan és valahol értékesítsék. Egyelőre ennek a szándéknak megvalósítása van folyamatban, ami az események tanúsága szerint nem egyszerű dolog.

Néhány hír arra enged következtetni, hogy az angolszászok a tarentói kihajózással párhuzamosan a Balkánon is — Albániában vagy Dalmáciában — partraszállást akartak végrehajtani, de aztán tekintettel az itáliai helyzetre, illetve az ott bekövetkezett erélyes német fellépésre, a Balkánra szánt haderőt átirányították Brindisibe. Egy balkáni partraszállás több előnyt is ígért volna. Lángra lobbantotta volna az eddig inkább parázsló délszláv és görög felkelő mozgalmat. Megkerülte volna jobbról az Itáliában elképzelt bármelyik német védőállást, sőt megkerülte volna a Balkán déli arc vonalát Krétával és a tráciai tengerpart mentén képzelt védőállással együtt. A Balkánon az angolszászok bizonyos politikai előnyt is elérhettek volna: onnan hamarabb megközelíthették volna azokat a területeket, amelyekre a szovjet külpolitika a maga befolyását szeretné kiterjeszteni.

Egyéb érdemleges megállapításnak az invázió felől ma még nincs helye. Csak éppen érinteni akarjuk azt a körülményt, hogy katonailag s talán politikailag is a legnagyobb eredménnyel a La Manche csatornát délről kísérő partokon való partraszállás járhatna. Itt tekintetbe jöhetne körülbelül a Cherbourgtól Dunquerque-ig terjedő francia és az ehhez csatlakozó belga és holland part. Igaz ugyan, hogy német részről ezt a partot erősítették meg a legalaposabban. Ezzel szemben itt lehetne a legnagyobb angolszász haderőt a legrövidebb idő alatt áthajózni. A kihajózás a kikötőkön kívül sem ütköznék nagyobb nehézségekbe, mert a part lapos. A partraszállás csatlakozásra bírhatná a holland, belga és francia lakosság fegyverképes elemeit. Természetesen a parti erődítések leküzdése egészen különleges felszerelésű ostromló csapatokat kívánna meg.

Befejezésül helyénvalónak véljük, ha röviden foglalkozunk volt olasz szövetségesünk haderejéről elhangzott bírálattal is.

Ez a bírálat abban csúcsosodik ki, hogy az olasz katona mindig kitűnően és bátran harcolt, de a rosszul kiképzett és értéktelen tisztikar döntő módon hozzájárult az olasz haderő korszerűtlenségéhez és Szicíliában még szabotált is.

Az olasz haderő eszerint az elmúlt negyedszázad alatt igen nagy változáson ment volna át. Az első világháború alatt ugyanis — a magyar és osztrák csapatok ítélete szerint — az olasz tisztek derekasan viselkedtek, de az olasz gyalogságnak voltak kevésbé harcias részei is. Minden dicséretet megérdemeltek az olasz hegyi-alpini-csapatok, igen jók voltak a bersaglieri ezredek, és megállták a helyüket az Itália északi részéből származó csapatok. A minőség ezután az ország déli területei felé haladva fokozatosan csökkent. A leggyengébbek voltak a Szicíliából származó csapatok. Az akkori felső vezetés nem adott okot súlyosabb megítélésre, eltekintve egyes — megtorolt — esetektől.

A jelen háborúból az tűnt ki, hogy megcserélődött volna a tisztikar és a legénység minősége. A fasizmus, amely annyit áldozott a hadsereg minőségének emelésére és ebben az egész világ nézete szerint el is ért bizonyos eredményeket, eszerint valamilyen romboló hatást gyakorolt volna a tisztikarra és felemelő hatást a legénységre.

Egy későbbi időben lesz csak megállapítható, hogy miért jöhetett létre ez a kétféle hatás.

(Lezárattott szeptember közepén.)

JULIER FERENC